

Försvarshögskolan

Brödrafolk och vapenbröder?

En politisk idéanalys av debatten om ett gemensamt försvar med Norge under
1880-talet

Max Eriksson

C-uppsats Militärhistoria HT 2024

Handledare: Fredrik Thisner

Abstract

The purpose of this study is to examine the common defence policy of the United Kingdoms of Sweden and Norway during the late 1880s. And the role that the common defence policy played in Swedish parliamentary debate. The study will take the form of an analysis of political ideas. The ideas will be systemised according to the previously stated methodology of analysing political ideas.

These ideas will then be related to and analysed using R. L. Rothstein's theoretical framework presented in his work *Alliances and Small Powers*. The results which can be drawn from this study can be summarised as follows. The question of the common defence policy does not constitute an important political issue in its own right. However, it is frequently used as an argument when discussing other topics relating to the relations between the United Kingdoms. It can also be said that the common defence policy faces severe difficulties. And the view of how to develop the cooperation differs substantially between Swedes and Norwegians. These differences in view can partly be explained by the history of the union between the two countries. But also as a result of the complex nature of alliances involving small states, according to Rothstein's theoretical framework.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Historisk bakgrund.....	3
1.2 Problemformulering.....	6
1.3 Tidigare forskning och forskningsläge.....	7
1.4 Syfte.....	13
1.4.1 Frågeställning och forskningsfrågor.....	13
1.5 Teori.....	14
1.6 Metod.....	16
1.6.1 Källmaterial och avgränsningar.....	16
1.6.2 Metodologiskt tillvägagångssätt.....	18
2. Empirisk undersökning.....	22
2.1 Sveriges politiska system.....	22
2.2 Aktuella partidefinitioner.....	24
2.3 N:o 19, Första kammaren, motion, 1885 års riksdag.....	24
2.3.1 Aktuell motionär.....	24
2.3.2 Referat.....	25
2.4 N:o 48, Första Kammaren, motion, 1885 års riksdag.....	27
2.4.1 Aktuell motionär.....	27
2.4.2 Referat.....	27
2.5 N:o 50, Första kammaren, motion, 1885 års riksdag.....	30
2.5.1 Aktuell motionär.....	30
2.5.2 Referat.....	30
2.6 N:o 6, Första kammarens tredje tillfälliga utskott, 1885 års riksdag.....	32
2.6.1 Referat.....	32
2.7 N:o 54, Protokoll andra kammaren, 1885 års riksdag.....	34
2.7.1 Aktuell talare.....	34
2.7.2 Referat.....	34
2.8 N:o 28, Protokoll första kammaren, 1886 års riksdag.....	36
2.8.1 Aktuella talare.....	36
2.8.1.1 Henric Gahn.....	36
2.8.1.2 Oscar Magnus Björnstjerna.....	36
2.8.1.3 Charles Dickson.....	36
2.8.2 Referat.....	37
2.9 N:o 34, Protokoll andra kammaren, 1886 års riksdag.....	39
2.9.1 Aktuell talare.....	39
2.9.2 Referat.....	39
2.10 Resultatdiskussion.....	41
3. Avslutning.....	45
3.1 Vidare forskning.....	47
4. Käll- och litteraturförteckning.....	48
4.1 Tryckt material.....	48
4.2 Litteratur och digitalt material.....	49

1. Inledning

1.1 Historisk bakgrund

Den mellan Sverige och Norge år 1814 ingångna unionen upprättades i en för både Sverige och Europa turbulent tid. Förlusten av Finland till Ryssland vid freden i Fredrikshamn i september 1809 utgjorde ett hårt slag mot det svenska riket. Sedan fred slutits även med Danmark och Napoleons Frankrike, som Sverige också befunnit sig i krig med senare under 1809, kunde blickarna riktas mot framtiden. Sedan furst Jean Baptiste Bernadotte av Ponte Corvo, marskalk av Frankrike, valts till Sveriges kronprins med namnet Karl Johan av riksdagen i Örebro 1810 fanns det förhoppningar om att detta skulle leda till franskt stöd för en återerövring av Finland.¹

Emellertid kom dessa förhoppningar aldrig att realiseras, den nye kronprinsen kom att istället närma sig Ryssland för att stabilisera relationen mellan de två staterna. Denna förändring har benämnts som 1812 års politik och det är i denna politik som planerna för unionen med Norge utvecklas. Dessa planer emanerade dels ur en svensk vilja till territoriell kompensation efter förlusten av Finland 1809. Men de var även ett uttryck för den nye kronprinsen Karl Johans vilja att åstadkomma maktpolitiska framgångar för egen del. Det svenska expansiva fokuset skiftade i detta skede bort från Finland till Norge. Erövringen av det västra grannlandet från Danmark skulle bli Sveriges huvudmål under Napoleonkrigens slutskede. Under hösten 1813 betvingades Danmark som tvangs att avträda Norge till Sverige. Detta motsatte sig dock det norska folket som förklarade Norge självständigt och antog en egen grundlag den 17 maj 1814. Landet tvingades dock under efter ett kort krig att gå in i en union med Sverige under en gemensam monark. Den svensk-norska unionen kan inte sägas ha fullt ut blivit en kompensation för förlusten av Finland men kunde medverka till att göra förlusten mindre kännbar.²

Rent definitionsmässigt bör även konstateras att Sverige och Norge behöll sitt inbördes oberoende. Enligt den så kallade riksakt som för första gången antogs 1815

---

¹ P. T. Ohlsson. *Svensk politik*. (2 uppl.). (Historiska Media, 2018). s. 63-4.

² Ohlsson. *Svensk politik*. s. 70-1.

var de bägge staterna av varandra oberoende och helt jämlika. Det gemensamma mellan de två länderna var monarken, kungahuset samt förhållandet till andra stater. När det kommer till försvaret av unionens territorium innehöll saknades bestämmelser i riksakten för hur ett gemensamt försvar skulle organiseras och bekostas. Det bidrag som lämnades till ett gemensamt försvar av den skandinaviska halvön, i såväl ekonomiskt som direkt militärt hänseende, var upp de två staterna att avgöra självt. Konungen av Sverige och Norge var dock högste befälhavare över de bägge ländernas väpnade styrkor. I det norska fallet fanns dock betydande begränsningar i detta högsta befälskap. Den inskränkning av störst betydelse för ett gemensamt försvar var den norska bestämmelsen att endast den så kallade linjearmén fick föras utanför norskt territorium. Storleken på denna kontingent var även helt upp till Norge att besluta om. År 1885 fattades ett norskt beslut som innebar en minskning av denna linjearmés storlek.³

Den politiska förening som unionen ändå innebar på utrikespolitikens område påverkade försvarspolitiska avvägningar och synsätt. Från i huvudsak svensk sida gjordes framstötningar för ett närmare militärt samarbete med Norge under unionens första tid. Initialt togs dessa framstötningar väl emot och de första unionsåren kom att bli en positiv tid i detta hänseende. Under 1850- och 60-talen infann sig en andra period med förnyade försök att åstadkomma ett närmare militärt samarbete mellan de två länderna. Under denna period var det delvis med stöd av de starka skandinavistiska strömningarna som dessa ansatser vidtogs. Effekterna av samarbetsförsöken och ansatserna till samordning blev dock begränsade.⁴ Under hela unionstiden fanns dock betydande konstitutionella, politiska och strategiska hinder för ett effektivt militärt samarbete mellan de två rikena. Primärt fanns det som sagt i Norge tydliga grundlagsbestämmelser mot nyttjandet av samtliga norska förband utanför det egna territoriet, vilket omöjliggjorde deltagande i försvaret av Sverige. Eftersom motsvarande restriktioner saknades i Sverige innebar detta en tydlig asymmetri i inställning och förmåga till gemensam försvarsplanering.⁵

---

³ G, Sundbärg. *Sveriges land och folk*. (Kungliga Statistiska centralbyrån, 1901). s. 169-70.

⁴ L. Ericson Wolke. Svensk-norskt militärt samarbete. i K, Arstad. (red.). *Militære perspektiver på unionen mellom Norge og Sverige 1814-1905*. (Forsvarsmuseet, 2005). s. 139-41.

⁵ Ericson Wolke. *Militære perspektiver på unionen mellom Norge og Sverige 1814-1905*. s. 144.

Dessa norska restriktioner för nyttjandet av de väpnade styrkorna utanför de egna gränserna förstärktes under 1800-talets senare. Ett av de tydligaste exemplen på detta var det ovan nämnda beslutet av Stortinget år 1885 som minskade linjearméns storlek. Detta utgjorde en del av ett kontroversiellt förslag till ny norsk härordning, enligt dagens svenska terminologi motsvarande ett försvarsbeslut, som lades fram av liberala politiker år 1879. Syftet med detta förslag var att decentralisera den norska försvarsmakten och öka den lokala förankringen. Huvuddelen av de norska förbanden öronmärktes till territorialförsvarsuppgifter i det område där de var förlagda. De delar av de väpnade styrkorna som var tänkta att bidra till det gemensamma försvaret av unionen reducerades kraftigt. Målsättningarna med dessa förändringar var att bland annat öka den folkliga anknytningen till försvaret och öka effektiviteten genom att påvisa för de värnpliktiga att det verkligen var för deras egna hem som de förväntades kämpa. Dessutom fanns det en målsättning att göra det svårare att nyttja de norska väpnade styrkorna i aktioner som saknade starkt stöd bland det norska folket. Till exempel var avsikten att den begränsade kontingenten som var avsedd för hela unionens försvar skulle verka avhållande på kungamakten. Och få denna att avstå från utrikespolitiska äventyrligheter. Dessutom ansågs en mer decentraliserad försvarsmakt som en garant för de liberala politikernas säkerhet. Den nya organisationen ansågs svårare för kungamakten och en konservativ regering att använda för att bekämpa de liberala idéerna. Efter omfattande parlamentarisk behandling kom det så kallade Sverdrup-hjortska härordningsförslaget att antas under åren 1885-87. Vilket än mer försvårade alla praktiska försök till konkret militärt samarbete. Förslaget byggde även på premissen att den rådande hotbilden i såväl etablerade politiska som militära kretsar i både Sverige och Norge var felaktig. Nämligen att det överhängande militära hotet mot de två länderna var ett fullskaligt anfall från Ryssland genom Sverige.⁶

Hur man i Sveriges riksdag debatterade frågan om det gemensamma försvaret av unionen i kölvattnet av dessa norska beslut kan tjäna som en god ingång till hur förutsättningarna för militärt samarbete bedömdes i Sverige.

---

⁶N. I, Agøy. *For konge og fedreland? - Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905*. s. 43-4.

1.2 Problemformulering

Ansatzerna till ett närmare militärt samarbete mellan Sverige och Norge och svårigheterna att åstadkomma detta utgör en intressant politisk motsättning. Införandet av det Sverdrup-hjortska härordningsförslaget i Norge under åren 1885-87 är ett exempel på den misstänksamhet mot samarbete som kan ses från norsk sida. Hur den svenska politiska debatten såg ut under samma period är därför av intresse att undersöka. Att två länder som ensamma befinner sig i en union med varandra har sådana problem i samarbetet om en fråga som bedöms så pass central är ett intressant problem att undersöka. Det knyter an till teoretiska resonemang om militära och politiska allianser inom det internationella systemet. Samt till frågor om likheter och skillnader i uppfattningen av den politiska verkligheten. Riksdagens syn på Sveriges militära samarbete med Norge under de formativa åren 1885-87 utgör även i kraft av sig själv ett militärhistoriskt intressant problem. Eftersom det berör sambandet mellan politiska uppfattningar och en militärstrategisk verklighet som aktörer har att förhålla sig till.

1.3 Tidigare forskning och forskningsläge

Frågan om den svensk-norska unionens försvarspolitiska aspekter och det militära samarbetet mellan de två länderna har inte genererat någon omfattande svensk forskningsproduktion. Däremot diskuteras frågan och till den anknutna teman i forskning som berör den aktuella tidsperioden och unionen i allmänhet eller ur ett mer politiskt perspektiv. Även forskning om den i Sverige i olika forum förda debatten om unionen är inte heller särdeles inriktad på just det försvarspolitiska området.

Forskningen som behandlar svenska hotbilder och säkerhetspolitik under sent 1800-tal har i allmänhet en förhållandevis vid ansats som undersöker komplexa fenomen under lång tid. I sin doktorsavhandling analyserar Gunnar Åselius på vilket sätt det upplevda hotet mot Sverige från Ryssland bedömdes under perioden 1880-1914. Det är Sveriges, av Åselius kallade, säkerhetspolitiska elit som utgör undersökningsobjektet. Till den säkerhetspolitiska eliten räknas högre officerare, diplomater och ett antal ledande politiker.⁷ Avhandlingen fokuserar på svenska hotbilder emanerade ur upplevd rysk expansionism. Frågan om Norge och den svensk-norska unionens fortlevnad hör inte till de dominerande perspektiven i avhandlingen. Framträdande är dock de rådande strategiska bilderna av Norge i relation till den ryska hotbilden.⁸ Det centrala temat i avhandlingen och även i Åselius slutsatser är förändringar i svensk självbild i växelverkan med bilden av Ryssland. Under sent 1800-tal uppfattades hotet från Ryssland vara av existentiell natur och huvuduppgiften var att värna Sveriges självständighet.⁹ Avhandlingen tecknar konturen av det svenska tankemönstret beträffande det upplevda ryska militära hotet och tjänar därför som en god bakgrund till rådande tidsandan bland ledande grupperingar i Sverige. Som tecknare av denna bakgrund och kontext är Åselius värdefull för denna studie. Den svenska självbilden och hotbilden bidrar med förståelse för det som framförs i riksdagens debatter.

---

⁷ G, Åselius. *The "Russian menace" to Sweden - The belief system of a small power security élite in the age of imperialism.* (Stockholms universitet, 1994), s. 3.

⁸ Åselius. *The "Russian menace" to Sweden - The belief system of a small power security élite in the age of imperialism.* s. 70.

⁹ Åselius. *The "Russian menace" to Sweden - The belief system of a small power security élite in the age of imperialism.* s. 412.

Dessa förändringar i uppfattningar ligger såväl tids-som ämnesmässigt utanför denna studies omfång men visar och undersöker i tiden rådande tankemönster och uppfattningar. Utifrån Åselius rysk-orienterade resonemang går det att föra in de unionella försvarsaspekterna. Frågan om hur det eventuella norska bidraget till Sveriges försvar sågs i politiska kretsar under sent 1880-tal blir mer relevant givet den kontext som avhandlingen ger. Om den svenska säkerhetspolitiska eliten, för att nyttja Åselius begreppsapparat, upplevde Ryssland som ett genomgående existentiellt hot är det av intresse att undersöka i vilken grad detta kom till uttryck i svensk riksdagsdebatt.

Norsk forskning om unionsepokens senare skede ur ett försvarspolitiskt perspektiv har författats av Nils Ivar Agøy. Med detta tydligt uttalade tema sticker Agøys arbete ut som tydligt avgränsat till unionens militära dimension. I sin studie *For konge og fedreland? - Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905* analyserar Agøy den norska officerskårens roll i Norges politiska och militära utveckling. De rådande norska hotbilderna och hur dessa kan kopplas till unionen till Sverige är centrala teman. Liksom i Sverige framstår Ryssland som det dominerande hotet enligt militära företrädare och därför anses unionen mellan Norge och Sverige ha en säkerhetspolitisk betydelse. Den utgjorde en bas som det norska försvaret kunde byggas på och är som sådan av betydelse för Norge.¹⁰ Oberoende av enskilda officerares personliga åsikter beträffande unionen med Sverige kom det uppfattade hotet från Ryssland att verka sammanhållande inom officerskåren när det gällde det faktiska behovet av en bevarad union.¹¹ Agøys arbete visar att den upplevda militära hotbilden mot Norge påminner starkt om den rådande hotbilden i Sverige. Ryssland är det centrala i dessa bägge staters hotbild. Utifrån föreliggande studies horisont tjänar detta främst som en kontextuell bakgrundsbeskrivning som visar på att det i grunden inte var så fundamentala skillnader mellan länderna i deras bedömning av militära hot. Till skillnad från Åselius ovannämnda arbete har Agøy, som redogjorts för, ett i huvudsak militärt fokus vilket innebär ett något snävare perspektiv om man jämför med Åselius samlade "elitperspektiv".

---

¹⁰ Agøy. *For konge og fedreland? - Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905*. s. 15.

¹¹ Agøy. *For konge og fedreland? - Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905*. s. 22.

Vad gäller den så kallade unionsfrågan i allmänhet, det vill säga förhållandet inom unionen, och dess roll i svensk politik under 1800-talets sista decennium utreds det av Stig Hadenius i sin doktorsavhandling *Fosterländsk unionspolitik*. Avhandlingen tar sin utgångspunkt i sammankopplingen av unionspolitik med handelspolitik, främst inriktat på det så kallade majoritetspartiet i riksdagens första kammare.¹²

Unionspolitiken i riksdagen och partiväsendets betydelse för detta är de centrala studieobjekten för Hadenius avhandling. Detta fokus i studien föranleder att större delar av det politiska livet undersöks, delar som till betydande del försiggår utanför riksdagen. Det utomparlamentariska integreras med det utomparlamentariska till en samlad politisk verklighet.¹³ Vilket av naturliga skäl ger en mer fullödlig bild av den samlade politiska debatten än föreliggande riksdagscentrerade studie kommer att ha.

I sin avhandling belyser Hadenius den unionspolitiska utvecklingen under 1890-talet ur det protektionistiska majoritetspartiets perspektiv. De återkommande politiska konflikterna uppstår i regel som en följd av norska krav på förändring av de två unionsländernas gemensamma utrikesstyrelse. Efter det norska valet under år 1891 framfördes det från politiska grupperingar till vänster krav på att Norge skulle tillåtas hålla sig med en egen utrikesminister och till följd därav en egen utrikesstyrelse.

Trots det regeringsskifte som följde på valet mildrades kraven till att endast omfatta ett eget norskt konsulatväsen. Kravet på norska konsulat motiverades med Norges mycket omfattande handelspolitiska och marina intressen.¹⁴ Denna så kallade konsulatsak är en återkommande aspekt i Hadenius undersökning som en källa till de konflikter som uppkommer mellan Norge och Sverige. Trots att Hadenius avhandling i huvudsak är av deskriptiv natur, vilket torde framkomma av beskrivningen, är den till nytta för föreliggande studie. Avhandlingen visar på de konfliktfyllda meningsskiljaktigheter som kännetecknade unionen och att detta kom till uttryck i riksdagens debatter. Vidare visar Hadenius avhandling på det faktum att frågor rörande unionen utgjorde ämnen för debatt och att det i allmänhet var en fråga som

---

¹² S, Hadenius. *Fosterländsk unionspolitik - Majoritetspartiet, regeringen och unionsfrågan 1888-1899*. (Uppsala universitet, 1964). s. 1.

¹³ Hadenius. *Fosterländsk unionspolitik - Majoritetspartiet, regeringen och unionsfrågan 1888-1899*. s. 4-5.

¹⁴ Hadenius. *Fosterländsk unionspolitik - Majoritetspartiet, regeringen och unionsfrågan 1888-1899*. s. 42-3.

var engagerande. Detta tyder på att det är frågor som i allmänhet är möjliga att undersöka och att det finns intressant material att studera.

I sin studie *Unionsdebatten 1905 - en jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge* är professor Evert Vedung i huvudsak inriktad på upplösningen av unionen år 1905. Undersökningen studerar den argumentation som de båda sidorna företrädde.¹⁵ Vedung ger till en början en allmän bakgrund till de konflikter inom unionspolitiken som leder fram till upplösningen av unionen.¹⁶ Detta har en betydande roll som beskrivning av bakgrund och tecknande av en historisk kontext för denna studie.

Vedungs undersökning och beskrivning av händelserna under år 1905 utgör material som saknar direkt bäring på det som föreliggande studie ämnar undersöka. Det som kan sägas är att Vedung systematiskt beskriver den sena unionstidens politiska konfliktområden som slutligen förorsakar upplösningen av unionen. Vedungs huvudsakliga bidrag till denna studie ligger i hans metodologiska tillvägagångssätt. Som sagt handlar *Unionsdebatten 1905 - en jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge* om att analysera den politiska debatt om unionen som fördes i Norge och Sverige under året för dess upplösning.

Vedungs metodologiska tillvägagångssätt bygger på politisk idéanalys och på skilda former av innehållsanalys. För att kunna systematisera det urval som görs för att kunna analysera debatten bygger Vedung upp ett analytiskt ramverk. Detta ramverk kompletteras sedan också med en begreppsapparat. Studien utgår enligt Vedung från antagandet att politiska debatter i allmänhet kan sägas ha tre grundläggande beståndsdelar. Dessa tre delar ringar in ämnet för den aktuella diskussionen, vilka som deltar i den samt vilka argument som dessa aktörer stödjer sig på.¹⁷ Som sagt är det huvudsakliga bidraget till denna studie Vedungs metodanvändning, det vill säga det arbetssätt och den systematik som nyttjas i *Unionsdebatten 1905 - en jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. Detta utgör inspiration och vägledning för denna studie.

---

¹⁵ E, Vedung. *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. (Almqvist & Wiksell, 1971) s. 7.

¹⁶ Vedung. *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 8.

¹⁷ Vedung. *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 34-7.

I sin avhandling "*Brödrafolkens väl*" - svensk-norska säkerhetspolitiska relationer 1949-1969 undersöker Magnus Peterssons skilda aspekter och dimensioner av svensk-norska säkerhetspolitiska relationer och samarbeten. Rent empiriskt är förstås avhandlingen utanför den tidsmässiga avgränsningen av föreliggande studie.

Detta till trots är delar av det arbetssätt som Petersson nyttjar för sin säkerhetspolitiska analys av värde som inspiration för denna studien. Avhandlingen vidgar perspektivet på studier och analys av säkerhetspolitik till att inkludera konsekvenser av politiska beslut i flera dimensioner. Det görs en uppdelning av ledande aktörer i politiska, diplomatiska och militära grupper inom säkerhetspolitiska, strategiska och operativa nivåer. I Peterssons avhandling är de politiska aktörerna avgränsade till att endast innefatta regeringsföreträdare.¹⁸ Denna omfattande kategorisering och indelning av aktörer och av säkerhetspolitiken som sådan tjänar som inspiration till en vidare syn på säkerhetspolitisk diskussion och beslutsfattande. Trots att Petersson avgränsar den politiska nivån till regeringsföreträdare i sin studie kommer denna studie att ha mer av ett parlamentariskt perspektiv.

Som en del av uppmärksammandet av 100 år sedan unionsupplösningen med Sverige gav det norska Forsvarsmuseet i Oslo ut antologin *Militære perspektiver på unionen mellom Norge og Sverige 1814-1905* som var en produkt av norsk-svensk samverkan.¹⁹ Till antologin har Lars Ericson Wolke bidragit med en artikel som behandlar norsk-svenskt militärt samarbete under unionstiden. Denna artikel tjänar, liksom tidigare nämnd unionsrelaterad forskning, framför allt som faktamässig bakgrund och utgångspunkt. För att utifrån denna fakta kunna gripa sig an och tolka det för studien aktuella källmaterialet.

De slutsatser som kan dras utifrån denna presentation av tidigare forskning är att den tematiska forskningen om försvarspolitiska aspekter av den svensk-norska unionen är mycket begränsad. Samt att den i huvudsak är av norskt eller av gemensamt svensk-norskt ursprung. Det finns dock värdefulla insikter som kan dras utifrån denna

---

¹⁸ M. Petersson. "*Brödrafolkens väl*" - svensk-norska säkerhetspolitiska relationer 1949-1969. Doktorsavhandling. (Stockholms universitet, 2003). s. 11-2.

¹⁹ R. Gjerdal. Forord. i Arstad, K. (red.). *Militære perspektiver på unionen mellom Norge og Sverige 1814-1905*. (Forsvarsmuseet, 2005). s. 5.

presentation. Insikter som bidrar till att kunna teckna en tydlig bakgrund till unionen i allmänhet och de politiska konflikter som kännetecknade dess inre liv. Dessutom kan centrala metodologiska insikter hämtas från de presenterade verken. En brist som kan sägas gälla flera av de presenterade verken och som presenterades initialt är att de flesta är av allmän karaktär. De som direkt behandlar unionen gör detta ur ett annat primärt hänseende än just det försvarspolitiska. Undantag från är förstås Agøys arbete och antologin, utgiven av det norska Forsvarsmuseet.

Denna brist på ämnesspecifik forskning är dock inte enbart av ondo. Det kan ses som en produkt av att det finns andra unionella frågor som har tilldragit sig större intresse i forskarvärlden. Detta signalerar att det finns en viss forskningslucka till vars fyllnad en studie som sätter försvarspolitiken i centrum kan bidra.

1.4 Syfte

Studiens övergripande syfte är att undersöka frågan om det gemensamma försvaret av den svensk-norska unionens territorium och dess roll i den vidare svenska riksdagsdebatten om unionen. Studien kommer att begränsa sig till Sveriges riksdag och utgå ifrån tiden för införandet av 1879 års norska härordningsförslag, vänligen se redogörelse för dess innebörd ovan. Studien ämnar beskriva i vilken utsträckning försvarspolitiken figurerade i unionsdebatten. Samt i vilken mån det gemensamma försvaret utgjorde en egen fråga i den mer allmänna debatten om unionen. Och utifrån detta kunna dra slutsatser om i vilken grad försvarspolitiken ansågs vara av primär betydelse för unionen ur riksdagens perspektiv.

1.4.1 Frågeställning och forskningsfrågor

Utifrån, och för att uppfylla, det övergripande syftet utgår studien från följande övergripande frågeställning:

- På vilket sätt diskuterades ett gemensamt unionsförsvar i den vidare unions-och försvarspolitiska debatten i Sveriges riksdag under åren 1885-87?

För att kunna besvara den övergripande frågeställningen görs en uppdelning och operationalisering av densamma för att vägleda analysen av källmaterialet. Studiens två forskningsfrågor är:

- I vilken utsträckning utgjorde försvarsfrågan en egen politisk fråga i den unionspolitiska diskussionen i riksdagen?
- Hur omfattande är viljan att åstadkomma ett gemensamt unionsförsvar utifrån det som framförs i riksdagen?

1.5 Teori

En parlamentarisk församling utgör arenan för politiska idéer. Dessa idéer kan analyseras på en mängd olika sätt. Analysen kan ske utifrån enskilda idéer eller åsikter eller relationen mellan olika åsiktsyttringar kan också vara av intresse att undersöka. Det kan även vara av värde att undersöka idéers relation till det mänskliga känslolivet, det vill säga den mer psykologiska aspekten av politiskt idéstoff.²⁰ Givet föreliggande studies syfte att undersöka hur debatten om Norges försvarspolitiska åtaganden fördes i Sveriges riksdag är åsikterna och idéerna i sig själva av primärt intresse.

För att kunna förklara aspekter av det som framkommer i debatten krävs det förankring i ramverk som behandlar mindre staters förutsättningar i det internationella politiska systemet. Med ambitionen att förstå förutsättningar för samarbete och alliansbyggande. En god utgångspunkt är Robert L. Rothsteins verk *Alliances and Small Powers* (1968). Rothsteins utgångspunkt är att en småstat skiljer sig fundamentalt från en stormakt. Verket fokuserar på småstatens säkerhetsproblem och hur stater av denna typ resonerar om allianser. En småstat definieras som en stat som menar att den inte kan uppnå säkerhet enbart genom egna resurser. Det krävs andra aktörer eller tendenser i det internationella systemet. Denna upplevda otillräcklighet måste även delas av andra aktörer i det internationella systemet.²¹

Rothstein diskuterar risker förbundna med att som en liten stat alliera sig med en betydligt starkare stat genom bilaterala avtal. Risken att bana väg för att bli en satellitstat till en stormakt finns med i småstatens kalkyl. Som en följd härav kommer inte alltid den mest inflytelserika staten vara den i alla lägen bästa allierade. Ett alltför asymmetriskt förhållande kommer inte per definition att generera tilltagande säkerhet utan även medföra andra potentiella problem för småstaten. En slutsats som kan dras av detta är att det finns en betydande risk att den i sammanhanget svagare allianspartens intressen negligeras. För att kunna tillgodose den starkare partens i många fall vidare intressen och målsättningar i andra delar av det internationella systemet. Det samlade globala systemet är ofta av störst betydelse för en stormakts

---

²⁰ Vedung. *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 34.

²¹ R. L. Rothstein. *Alliances and Small Powers*. (Columbia University Press, 1968). s. 29.

allianspolitik medan mer av regionala och lokala balanser framför allt upptar småstater. Därför är inte inflytande och möjlighet till påverkan av mellanstatliga system av största betydelse för en småstat i valet av allianspartner, däremot kan detta vara eftersträvansvärt för en stormakt. För att minimera risken för inta rollen som satellit till en stormakt är det rimligt för en mindre stat att riskera en allians med en mindre stat eller med en grupp mindre stater. Enligt Rothsteins resonemang blir denna typ av avvägningar mer betydelsefulla om det framför allt är av politiska orsaker som alliansen sökes. Eller om den aktuella småstaten inte uppfattar något konkret hot från en stormakt.²²

Alliansen som fenomen är grundad på tre frågor vars svar är avgörande för dess tillblivelse. Till en början är det förstås centralt att väga den möjliga alliansens fördelar mot alliansfrihetens fördelar. Om alliansens fördelar bedöms övervägande måste ett beslut fattas om i vilken grad skilda alliansformer är fördelaktiga för den egna staten. Dessa överväganden mynnar sedan ut i en slutlig frågeställning, nämligen vilken typ allians som ska eftersträvas och ingås.²³

Resonemang utifrån Rothstein kan nyttjas till hjälp för att tolka det som framkommer i de aktuella riksdagsdebatterna och sätta det i en vidare kontext för att bidra till en ökad förståelse. Ramverket kan bidra med förklaringskraft för att förstå de bakomliggande tankemönstren i vad som sägs i den förda debatten.

En potentiell brist som åtföljer nyttjandet av detta teoretiska ramverk i föreliggande studie hör samman med det faktum att många av de mellanstatliga maktpolitiska överväganden som Rothstein diskuterar bygger på en småstat i relation till en stormakt. Föreliggande studie har som framkommit ovan ljuset riktat mot de två småstaterna Sverige och Norge. Det anses dock vara möjligt att nyttja detta ramverk på ett effektivt sätt eftersom att kärnan ligger i den mellanstatliga samverkan och de åsiktsyttringar som denna ger upphov till. Med utgångspunkt i den syn på samverkan med Norge som svenska riksdagsledamöter ger uttryck för anses Rothsteins resonemang kunna fylla en adekvat funktion.

---

²² Rothstein. *Alliances and Small Powers*. s. 61-2.

²³ Rothstein. *Alliances and Small Powers*. s. 47.

1.6 Metod

1.6.1 Källmaterial och avgränsningar

Föreliggande studie är tid avgränsad till perioden 1885-87. Som redogjorts för ovan fattades det i det norska stortinget beslut om 1879 års härordningsförslag under dessa år. Till följd av att de nya bestämmelserna kom att innebära betydande förändringar i de försvarspolitiska relationerna mellan Sverige och Norge anses dessa år vara av särskilt intresse att studera. I riksdagstrycket återfinns protokollförda debatter där det gemensamma unionsförsvaret nämns och motioner vari det nämns under riksdagarna år 1885 respektive 1886. Av kontextuella skäl bibehålls dock år 1887 som borte tidsavgränsning för förankra undersökningen i tiden för införandet av den Sverdrup-hjortska härordningen i Norge.

Studiens källmaterial utgörs av olika delar ur riksdagstrycket innefattande diskussionsprotokoll, motioner och utskottsbetänkanden. Materialet har hämtats genom Sveriges riksdags digitala sökverktyg. Följande sökord har nyttjats i sökandet och material som ansetts vara relevant presenteras nedan i undersökningsavsnittet. Urvalet av materialet har genomförts på grundval av innehållets bäring på frågeställningen om riksdagsdiskussionen gällande ett gemensamt unionsförsvaret.

Nyttjade sökord:

- Norge
- Union
- Försvar
- Brödrafolk
- Härordning
- Värnpliktslag
- Stridskrafter
- Landförsvaret (äldre stavning lantförsvaret)

Riksdagstrycket förmedlar vitt skilda tendenser och uppfattningar i de frågor som behandlas i plenum och i utskott. Källmaterialet kan därför läsas och analyseras för att

erhålla svar på de ställda frågorna. Utifrån de gängse och allmänt accepterade källkritiska principerna om äkthet, tidsaspekten, oberoende och tendens bedöms inte studiens källmaterial inte vara av särdeles problematisk natur.²⁴ Det handlar om att vara medveten om vilka frågor som är möjliga att ställa och besvara utifrån ett givet källmaterial. I riksdagstryckets fall får den framträdande politiska tendensen ses som tillgång givet de frågor som kan formuleras utifrån denna typ av material. Tendensen i materialet och de åsikter och förvrängningar som kan komma till uttryck är av värde för denna studie givet att syftet är att undersöka en debatt.

Uppgifter som framkommer i materialet är måhända inte särdeles tillförlitliga för att oberoende och faktamässigt korrekt kunna återge ett händelseförlopp. Men det ska sägas att detta inte framstår som ett särdeles naturligt förfarande för nyttjandet av den här typen av material. Det passar bättre och kan komma mer till sin rätt när det handlar om att undersöka frågeställningar av den typ som är aktuell i denna studie.

Ett källkritiskt resonemang som är av värde att föra i detta sammanhang berör frågorna om urval och representativitet. Dessa två begrepp har dels en relevans kopplad till statistik.²⁵ Men de är även av betydelse för en kvalitativt tolkande studie. Det kan konstateras att föreliggande studie undersöker ett förhållandevis begränsat material givet de begränsningar som gjorts till enbart riksdagstryck. Det utvalda materialet kommer att behandlas i kronologisk ordning uppdelat efter riksdagsår.

Utifrån detta kan det vara möjligt att hävda att en mer fullständig bild av debatten och åsikterna rörande ett gemensamt unionsförsvar kan fås genom annat material. Eller genom att komplettera det aktuella materialet med annat material. Detta kompletterande material skulle potentiellt kunna utgöras av tidningsmaterial för att kunna undersöka den mer allmänna politiska agitationen. Det skulle även kunna handla om privat korrespondens, dagsboksanteckningar eller andra delar ur privata arkiv som är kopplade till betydande aktörer. Alla dessa ytterligare material kan på sitt sätt hävdas bidra med skilda perspektiv som berikar förståelsen och kan göra analysen mer allmän. Detta ovan nämnda till trots är ändå realiteten att den samlade rikspolitiska agitationen, om den önskar åstadkomma resultat, förr eller senare måste

---

²⁴ T, Thurén. *Källkritik*. (3 uppl.). (Liber, 2013). s. 7-8.

²⁵ Thurén. *Källkritik*. s. 81.

fångas upp och integreras i riksdagsdebatten. Eftersom riksdagens ställning är central motiverar studien sitt fokus på riksdagen utifrån det faktum att det är den högsta formella instansen för representation och politisk debatt. På grund av att det är i riksdagen som valda företrädare bedriver den officiella parlamentariska debatten kommer denna undersökning att vara inriktad på debatten i riksdagen.

1.6.2 Metodologiskt tillvägagångssätt

Analys och tolkning av textmaterial är de centrala beståndsdelarna i studiens metodologiska tillvägagångssätt. Genomgående innebär detta att urskilja och undersöka textmaterialets skilda beståndsdelar, kärnan i varje form av analys.²⁶ Föreliggande studie ämnar utgå från Evert Vedungs resonemang om politisk idéanalys, vänligen se ovan, och att varje form av praktiskt politiskt meningsutbyte har tre grundläggande beståndsdelar. Dessa utgörs av själva objektet för diskussionen, det vill säga det som faktiskt diskuteras, därutöver de aktörer som deltar i debatten samt slutligen de argument som framförs.²⁷ Givet materialets karaktär och starka politiska prägel är texterna ett uttryck för skilda argumentationer. Att systematiskt analysera dessa argumentationer gör det möjligt att besvara den övergripande frågeställningen om hur försvarsfrågan nyttjades i debatter om unionen med Norge. Ett tillvägagångssätt utifrån idéanalytiska linjer framstår därför som mycket passande ur metodologisk synpunkt.

Professor Evert Vedung har i sin studie *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge* utgått från politisk idéanalys. Vedungs studie behandlar det övergripande politiska skedet och den nationella debatten under året för den svensk-norska unionens upplösning.²⁸ Vedung beskriver den typ av politisk idéanalys som är debattnära och studerar de verbaliserade ståndpunkterna i sin egen

---

²⁶ G. Bergström och K. Boréus. Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I K. Boréus och G. Bergström. (red.). *Textens mening och makt - Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (Studentlitteratur, 2018). s. 24.

²⁷ Vedung, *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 37.

²⁸ Vedung, *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 7 ; s. 39.

rätt som innehållslig idéanalys.²⁹ I linje med vad som redogjorts för ovan kommer föreliggande studie utgå från denna innehållsligt orienterade teoretiska grund, fokus kommer att ligga på faktiska debattinlägg.

Innehållslig idéanalys kan bidra till att klarlägga händelseförlopp samt lyfta fram synpunkter på socialt och politiskt liv. Enligt Vedung är debatten om den svensk-norska unionen av sådan vikt att den endast genom sitt sakinnehåll är av intresse att undersöka. Debatten rörde avgörande frågor för de bägge inblandade staterna.³⁰ För att kunna analysera en förd debatt krävs det av naturliga skäl någon form av systematik för att kunna klassificera och ordna det som framkommer. Att ta fram en begreppsapparat ger, enligt Vedung, kriterier som kan användas för att göra detta urval. Det ger även möjlighet att på ett systematiskt sätt inbördes ordna och förstå de fenomen som ryms i en analyserad debatt. I sin studie av 1905 års unionsdebatt säger sig Vedung utgå från antagandet att det i varje politisk diskussion av praktisk natur går att urskilja minst tre övergripande beståndsdelar. Den första delen utgörs av själva objektet, det vill säga det som diskuteras. Därutöver återfinns de aktörer som deltar i det faktiska meningsutbytet samt därtill de argument som aktörerna nyttjar till stöd för sin åskådning.³¹

Politisk idéanalys utifrån det som härletts ur Vedungs studie ovan anses passande för att uppfylla syftet i föreliggande studie och besvara de ställda frågorna. Likt det resonemang som förs av Vedung rörande unionsdebatten under det avgörande året 1905, är det möjligt att hävda ett innehållsmässigt egenvärde i den för studien aktuella debatten. Vad som framkommer av redogörelsen för tidigare forskning och i bakgrundsbeskrivningen är att linjerna är långa i de politiska meningsskiljaktigheterna som rör unionen. Till följd av detta är det relevant att innehållsmässigt undersöka försvarsfrågan i den unionella riksdagsdebatten som svar på de norska försvarsreformerna under 1880-talet. För att kunna bidra till den vidare förståelsen av den unionspolitiska debatten på nationell nivå. En begränsning inrymt i detta metodologiska tillvägagångssätt utgörs av det faktum att perspektivet inte sätter debatten i relation till en mer allmän kontext. Utgångspunkten är genomgående det

---

²⁹ Vedung, *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 34.

³⁰ Vedung, *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 37.

³¹ Vedung, *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 37.

faktiska innehållet och det som sägs i den aktuella debatten. Givetvis kan referenser förekomma i det som framförs men i övrigt är analysen isolerad kontextuellt.

Som nämnts ovan i det teoretiska avsnittet finns mer relationella åskådningar som är inriktade på att sätta politiska idéer i relation till olika företeelser och kontexter. Ett på förhand måhända givet förfarande, ur detta perspektiv, är att sätta idéer och åsikter i relation till andra idéer och åsikter. Utifrån vilket det går att jämföra olika idéstrukturer med varandra. Givetvis är det även fullt möjligt att sätta dessa idéstrukturer i relation till såväl den enskilda människan som till samhället i vidare bemärkelse. Påverkan i dessa samband mellan idé och kontext kan gå i två riktningar och sambanden kan vara av olika karaktär.³² Trots det som sagts angående föreliggande studies innehållsfokus finns det behov av kontextualisering för att uppfylla studiens syfte. Särskilt i relation till vilka politiska frågor som unionens försvar diskuteras är av intresse för att kunna besvara de ställda frågorna. Denna kontext bedöms framträda i tillräcklig grad i det undersökta materialet.

Centralt för innehållet är den argumentation som de politiska idéerna ger upphov till. Analys av argumentation kan i vid bemärkelse ha ett flertal olika syften och erbjuda ett flertal ingångar för analys av ett textmaterial. Ett bärande inslag och av vikt för studien är en så kallad deskriptiv analys som syftar till att rekonstruera argumentens struktur och förhållande till varandra. Det kan gälla debatter av olika omfattning eller enskilda tesdrivande textstycken.³³ För att kunna rekonstruera en argumentationskedja finns ett antal centrala begrepp och utgångspunkter som utgör grund till varje form av analys. Bärande är av naturliga skäl argumentet som sådant, det vill säga det sätt på vilket en aktör motiverar sina utsagor. De påståenden, en utsaga som har som målsättning att övertyga, som görs utgör också en central del i återskapandet av en argumentation. Det överordnade påståendet som utgör slutmålet är argumentationens tes. Tesen kan sägas inta en särställning i argumentationen till följd av att den inte presenteras för att understödja respektive undergräva övriga påståenden som görs.³⁴

---

³² Vedung, *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 34-5.

³³ K. Boréus. Argumentationsanalys. I K. Boréus och G. Bergström. (red.). *Textens mening och makt - metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (Studentlitteratur, 2018). s. 94-5.

³⁴ Boréus. *Textens mening och makt - metodbok i samhällsvetenskaplig text-och diskursanalys*. s. 100-1.

Givet detta kommer kategoriseringen av materialet att göras utifrån dessa tre grundläggande beståndsdelar som i föreliggande studie definieras enligt följande:

- *Diskussionsobjekt*: Vad som utgör kärnan i den förda diskussionen.
- *Diskussionsaktör*: Vilken riksdagsledamot som står bakom det aktuella inlägget.
- *Argument*: Vad som anförs till stöd för de uttalade åsikterna.

Den innehållsliga idéanalysen bedöms vara adekvat för att fånga de förda debatternas innehåll och struktur. Därmed kan försvarsfrågans roll och beskaffenhet i unionsdebatten inom den tidsmässiga avgränsningen kartläggas. Liksom redogjorts för i teoriavsnittet finns det framför allt en kontextuell begränsning av att vara allt för innehållsligt orienterad. Det finns naturligtvis ett värde i att bredda analysen till den omgivande kontexten. Dock anses själva sakfrågan i detta fall besitta ett så pass stort innehållsligt egenvärde att denna bidrar till att ge studien en vidare kontextuell förankring. Vidare kommer de argument som framförs kunna ses i ljuset av Rothsteins arbete, vänligen se redogörelse ovan. För att kunna anknyta dessa till mer allmänna resonemang om hur en mindre stats säkerhetspolitiska agerande kan förstås ur aspekten samarbete med andra stater.

Utifrån studiens övergripande syfte att analysera försvarsfrågans roll och innebörd i den vidare unionsdebatten framstår det som passande att utgå ifrån de argument och teser som drivs i den aktuella debatten.

2. Empirisk undersökning

2.1 Sveriges politiska system

Under den tidsperiod som är aktuell för föreliggande undersökning bestod Sveriges riksdag av två kammare, första respektive andra kammaren, enligt 1866 års riksdagsordning. De båda kamrarna var i princip jämbördiga i fråga om beslutsmyndighet, med ett visst övertag hos den andra kammaren i fråga om budgetbehandling. Ledamöter i första kammaren utsågs av landstingen och stadsfullmäktige i rikets större städer. Första kammarens ledamöter erhöll inte något arvode och förväntades därför finansiera sin politiska karriär med egna medel. Andra kammaren valdes i valkretsar uppdelade mellan städer och landsbygd. Valsystemet skilde sig åt mellan de olika valkretsarna, vissa tillämpade direkta val medan andra tillämpade indirekta.³⁵

I regel samlades riksdagen varje för så kallat lagtidsmöte som pågick under fyra månader från och med januari. Under övriga perioder hade regeringen möjlighet att sammankalla riksdagen till så kallat urtidsmöte för att avhandla de frågor som föranlett riksdagens inkallande.³⁶ Regeringsarbetet utfördes i Konungens namn och beslutfattades av regeringen under kungligt ordförandeskap. Statsråden kontraserade de beslut som fattades. Statsråden hade till uppgift att vägra att signera beslut som stred mot regeringsformen.³⁷

Den dominerande inrikespolitiska frågan under 1880-talet utgjordes av försvarets organisation och personalförsörjning. Från i huvudsak första kammaren framfördes krav på omfattande svensk militär utrustning. Detta motiverades med de konvulsioner som under 1860- och 70-talen kännetecknade den europeiska politiken. Dansk-tyska kriget, kriget mellan Preussen och Österrike samt upprättandet av det tyska kejsardömet anfördes samtliga som motiv. Dessa krav möttes av motstånd i framför allt andra kammaren. I denna kammare var lantbrukarnas intresse väl representerade. Dessa grupper motsatte sig indelningsverket och de skatter som

---

³⁵ Sundbärg. *Sveriges land och folk*. s. 163-4.

³⁶ Sundbärg. *Sveriges land och folk*. s.166.

³⁷ Sundbärg. *Sveriges land och folk*. s. 159-60.

finansierade detta, systemet ansågs lägga för stora bördor på lantbrukarna. För att helt kunna ersätta den personella stammen som indelningsverket utgjorde fanns det förslag på ett utbyggt värnpliktssystem. Värnplikt var en idé som fick allt starkare fäste i flertalet europeiska stater under 1800-talets sista decennier. Om dessa frågor utspelade sig en betydande politisk konflikt i Sveriges riksdag under denna period.³⁸

En unionspolitisk fråga som diskuterades flitigt under denna period handlar om de så kallade ministeriella målens behandling. Även denna fråga kan behöva en kortare introduktion för läsarens orientering. Denna fråga hängde samman med norska krav på ökad utrikespolitisk jämställdhet mellan de två unionsstaterna. Frågan handlar om hur beredningen av utrikesärenden gick till. Denna beredning skedde i en så kallad ministeriell konselj. I konseljen ingick H. M. Konungen, den svenske utrikesministern, ytterligare ett svenskt statsråd samt den norske statsministern i Stockholm. Den norska närvaron i den ministeriella konseljen var beroende av vilka ärenden som var uppe för diskussion. När frågor som berörde Norge eller unionen som helhet var under beredning hade den norske representanten tillträde till konseljen. De svenska statsråden hade jämte H. M. Konungen alltid rätt enligt grundlagarna att vara närvarande i den ministeriella konseljen. För att öka den svenska regeringens kontroll över hanteringen av utrikespolitiska frågor ändrades den svenska regeringsformen år 1885. I och med ändringen av regeringsformen skulle samtliga utrikes ärenden föredras av den svenske utrikesministern. Detta ansågs därmed innebära en minskning av kungamaktens teoretiska inflytande av utrikesfrågor. Dessutom innebar förändringarna att antalet svenska ledamöter i den ministeriella konseljen utökades med en. Förändringarna innebar alltså ur ett norskt perspektiv att det upplevda svenska övertaget i utrikespolitiken tilltog parallellt med att den gemensamma kungamaktens inflytande minskade.³⁹

---

³⁸ Ohlsson. *Svensk politik*. s. 110.

³⁹ Vedung. *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. s. 8-9.

2,2 Aktuella partidefinitioner

I den empiriska undersökningen kommer inlägg gjorda riksdagsledamöter som var partilösa, medlemmar i Lantmannapartiet och i Nya Centern att presenteras. Nedan introduceras dessa båda partier kortfattat för läsarens orientering.

Lantmannapartiet: En politisk allians i andra kammaren för att tillvarata lantbrukares och godsägares intressen. Bärande tankar var offentliga sparsamhet och att förändra personalförsörjningen inom försvaret. Att avveckla indelningsverket och ersätta det med ett värnpliktsystem. Partiet företrädde även förändringar av beskattningen, särskilt när det gällde de så kallade grundskatterna som ansågs missgynna individer som ägde jord.⁴⁰

Nya Centern: En politisk grupp som uppkom 1883 med målsättningen att bevara indelningsverket och motverka införandet av allmän värnplikt. Den ursprungliga centerrörelsen, som främst representerade ämbetsmän och stadsbor, splittrades på frågan om försvarets personalförsörjning.⁴¹

2.3 N:o 19, Första kammaren, motion, 1885 års riksdag

2.3.1 Aktuell motionär

Gustaf Frithiof Cavallin (omväxlande stavat Cawallin) föddes i Näs i Jämtland år 1830 och avled år 1922 i Timrå. Cavallin etablerade sig som skeppsredare och grosshandlare i Sundsvall, han representerade Västernorrlands län i första kammaren under åren 1878-86. I riksdagen engagerade han sig främst frågor rörande sjöfart och

---

⁴⁰ Ohlsson. *Svensk politik*. s. 108.

⁴¹ S. Förhammar. *Abraham Rundbäck*. Riksarkivet.

<https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=7026>. (Hämtad: 2025-01-11).

lotsväsendet. Men även som författare av motionen ovan, samt i frågor om försäljning av rusdrycker. Det saknas uppgifter om officiellt uttalat partipolitiskt engagemang.⁴²

2.3.2 Referat

Motionen är författad av riksdagsledamot G. F. Cavallin och behandlar frågan om hur de samhälleliga kostnaderna för försvarsväsendet bör bäras på bästa sätt. Det är framför allt den marina förmågan och kostnaderna för den stående flottan som är i fokus.⁴³ Givet den snabba tekniska utveckling som sker på det marina området anser motionären inte att det är försvarbart att hålla stående flottstyrkor. Det anses vara effektivare att avsätta ekonomiska medel för upprättandet av en fond för att vid behov kunna realisera kapitalet. Med avsikten att kunna investera i vid tillfället moderna vapensystem och inte begränsas av omodern utrustning.⁴⁴

Cavallin ger även uttryck för ståndpunkten att Sveriges förhållande till Norge, i egenskap av unionsland, inte tillräckligt tagits i försvarspolitiskt beaktande. Motionären menar att det samlade försvaret av den skandinaviska halvön bör organiseras och förberedas av de bägge staterna gemensamt.⁴⁵

Diskussionsobjekt

Utifrån referatet ovan av ledamoten Cavallins motion utgör försvarsväsendets kostnader och det effektiva bärandet av dessa själva objektet för detta debattinlägg. Frågan om Norge och unionen intar en dock begränsad ställning i motionen och utgör en bisak, det rör sig endast om ett uttryck för en åsikt.

---

⁴² Svenskt porträttgalleri. *Frithiof Cavallin*. (2019-04-12).

<https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAlnmUAAAAAABgflA>. (Hämtad 2025-01-02).

⁴³ Motioner i Första kammaren 1885: 19. *Angående vissa medels afsättande till en fond för landets försvar*. s. 1-2.

⁴⁴ Motioner i Första kammaren 1885: 19. *Angående vissa medels afsättande till en fond för landets försvar*. s. 3.

⁴⁵ Motioner i Första kammaren 1885: 19. *Angående vissa medels afsättande till en fond för landets försvar*. s. 2.

Diskussionsaktör

Ledamoten Cavallin har ensam skrivit motionen. I egenskap av sin yrkesverksamhet som skeppsredare framstår det naturligt att hans riksdagskarriär framför allt inriktat sig på frågor som rör sjöfarten och dithörande frågor. Denna utsaga styrks av det faktum att Cavallin saknar tydliga kopplingar till specifika partipolitiska grupperingar. Det ligger därför nära till hands att anta att Cavallins engagemang i rikspolitiken motiverades av hans yrkesverksamhet.

Argument

Det bärande i Cavallins argumentation är den snabba vapentekniska utvecklingen och de påfrestningar som den innebar. Att följa med i utvecklingen bedöms som alltför betungande för Sverige och därför menar Cavallin att det är både ekonomiskt och föremågemässigt klokare att bygga upp en fond som vid behov går att realisera. Förhoppningarna om ett mer formaliserat samarbete mellan de två unionsstaterna framstår som rimligt ur ett ekonomiskt sparsamhetsperspektiv emanerade ur en vilja att begränsa betungande offentliga utgifter. Detta resonemang representerar ett annat perspektiv på det militära samarbetet, nämligen ett perspektiv av kostnadseffektivitet och kompletterande natur. Det vill säga att parterna inom samarbetet kan komplettera varandras militära förmågor och fördela kostnaderna mellan sig.

2.4 N:o 48, Första Kammaren, motion, 1885 års riksdag

2.4.1 Aktuell motionär

Johan Erik Nyström föddes år 1822 i Luleå och avled 1889 i Stockholm. Nyström representerade Norrbottens län i första kammaren 1880-89 och verksam som lantmätare. I riksdagen var Nyström främst engagerad i försvarsfrågor, utbyggnad av järnvägsnätet i Norrland samt förhållandet mellan unionsländerna Sverige och Norge. Det saknas uppgifter om officiell partipolitisk tillhörighet.⁴⁶

2.4.2 Referat

Motionen ställer sig inledningsvis kritisk till de förslag gällande grundskatterna som presenteras i Kungl. Maj:ts proposition. Propositionen presenterar förslag som syftar till att avskrika de så kallade grundskatterna mot en ökning av beväringens övningsverksamhet. Motionären J. E. Nyström menar att grundskatter får avse tionde samt jordboks- och mantalsräntor.⁴⁷ Det finns alltså en koppling mellan denna skattefråga och den vidare försvarspolitik. Motionens andra del behandlar försvarsfrågor och är i huvudsak inriktad på den strategiska situationen i norra Skandinavien. Rysslands strävan att tillskansa sig isfria hamnar längs den norska atlantkusten anses vara bevisad och möjligheterna att realisera detta mål underlättas till följd av järnvägsnätets utbyggnad. Nyström hänvisar till och motsätter sig förslag som presenterats vid riksdagen 1878 som syftar till en avveckling av indelningsverket, en högre beväringensålder samt ökade försvarsanslag. Motionären menar att det är detta som regeringen vill uppnå med den proposition som lagts fram. Säkrandet av försvaret i Norrland och därtill erforderlig infrastruktur anses prioriterat för att den existerande krigsorganisationen ska kunna verka effektivt i hela riket.⁴⁸ I motionens beskrivning av potentiella militära hot mot Sverige är Ryssland den enda stat som anses kunna rikta ett oberoende angrepp mot Sverige. Kontroll över isfria hamnar i

---

⁴⁶ Svenskt porträttgalleri. *Johan Erik Nyström*. (2019-09-08). <https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAInmUAAAAAACcZ2Q>. (Hämtad 2025-01-02).

⁴⁷ Motioner i Första kammaren 1885: 48. *Angående grundskatternas aflyftande*. s. 1.

⁴⁸ Motioner i Första kammaren 1885: 48. *Angående grundskatternas aflyftande*. s. 8.

Norge ses som en orsak bakom eventuella angrepp.⁴⁹ Norge räknas därmed in i de strategiska överväganden som görs för Sveriges vidkommande.

I motionen poängteras behovet av ett samlat försvar av Skandinavien genom svensk-norsk samverkan. Samt att bägge ländernas samlade stridskrafter ställs till den gemensamma konungens fulla disposition. Nyström gör i denna utläggning även en vidare unionspolitisk betraktelse och betonar behovet av ett stärkt kungligt inflytande över beslut som reglerar förhållandet mellan de båda länderna. Motionären menar att en framställning med denna innebörd av kungligt veto bör avsändas från regeringen till det norska stortinget. Motiveringen till denna ståndpunkt sägs vara de ryska strävandena att kontrollera norska hamnar. Därmed finns möjligheten att Sverige dras in i ett krig med Ryssland i huvudsak på Norges vägnar.⁵⁰

Diskussionsobjekt

Det diskussionsobjekt som motionen adresserar är frågan om avskrivning av de så kallade grundskatterna mot tilltagande övningsverksamhet för beväringarna. Kopplingen av grundskatterna med försvarsväsendet utgör det primära i motionen. Som redogjorts för ovan tas även annan aspekt av försvarspolitikerna upp, nämligen den strategiska situationen i Norrland. Frågan om militär samverkan med Norge står alltså inte i huvudfokus för motionen, men lyfts som något viktigt för att kunna hantera den strategiska situationen som ledamot Nyström ser den. Däremot utgör så att säga en norsk angelägenhet diskussionsobjektet i motionens andra del i och med den skrivelse med krav som motionären vill se avsänd till den norska politiska ledningen.

---

⁴⁹ Motioner i Första kammaren 1885: 48. *Angående grundskatternas aflyftande*. s. 9.

⁵⁰ Motioner i Första kammaren 1885: 48. *Angående grundskatternas aflyftande*. s. 10-11.

Diskussionsaktör

Ledamoten Nyström är ensam författare till motionen. Framträdande är intresset för frågor rörande Norrland, vilket enligt beskrivningen ovan var ett kännetecken för Nyströms karriär i riksdagen. Till följd av att det saknas uppgifter om medlemskap i en partipolitisk gruppering att ledamotens riksdagsarbete utgår ifrån en personlig politisk plattform. Där kan en nordlig slagsida måhända finna sin förklaring i Nyströms geografiska hemvist och därtill hörande vilja att värna den egna hembygdens villkor.

Argument

Det bärande i argumentation, i den för undersökningen aktuella delen av motionen, är Rysslands målsättning att tilltvinga sig isfria hamnar längs den norska atlantkusten. Denna utsaga hålls av Nyström som allmänt känd och icke omtvistad, det kan konstateras att Sverige och Norge ses som en sammansatt strategisk enhet. Därför finns det allt att vinna på ett så nära samarbete som möjligt ur ett svenskt perspektiv. Andemeningen som träder fram i Nyströms motion är att detta är något som han önskar vore fallet, att ansatser till att åstadkomma detta gemensamma försvar av Skandinavien är något som i allt väsentligt saknas. Det är i detta ljus som de mer allmänna unionella betraktelserna kan ses. Med detta avses betoningen av det kungliga överbefälsskapet över bägge ländernas samlade försvarsmakt samt stärkt kungligt veto i frågor som rör de unionella förhållandet mellan de två länderna. De krav som Nyström önskar framföra till Norge kan sägas motiveras dels utifrån Rysslands vilja till territoriell expansion och, vilket redogjorts för i referatet ovan, att Sverige därmed kan dras in i ett krig som till övervägande del handlar om Norge och ryska maktambitioner i detta land. Snarare än som en konsekvens av direkta militära hot mot Sverige. I dessa utsagor kan det skönjas en viss kritik mot norska förhållanden och att eftersom Sverige, givet den strategiska situationen, riskerar att råka i krigiska förvecklingar mer för Norges än för egen skull har Sverige rätt att ställa dessa krav. Naturligen med utgångspunkt i de norska begränsningarna i nyttjandet av sina väpnade styrkor bortom de egna gränserna samt de förändringar som härordningsförslaget av år 1879 innebar.

Kritiken mot det norska bidraget till det samlade försvaret av Skandinavien är framför allt framställd i termer av förslag till åtgärder, i dessa framträder dock missnöje med själva fundamenten i unionsförhållandet till Norge.

2.5 N:o 50, Första kammaren, motion, 1885 års riksdag

2.5.1 Aktuell motionär

Vänligen se beskrivningen ovan av Johan Erik Nyström.

2.5.2 Referat

Motionen bygger på de åsikter som presenterats i den andra delen av ovan nämnda motion nummer 48. Motionären Nyströms åsikt att ett ryskt anfall mot Sverige för att tillskansa sig kontrollen över isfria norska hamnar utgör det troligaste militära hotet mot Sverige utgör bakgrund till det som framförs. Enligt motionen är det av stor vikt för att kunna organisera Sveriges försvar på bästa sätt att bringa klarhet i vilken omfattning Norge kommer lämna militärt bistånd vid behov. Liksom i motion 48 anses det finnas behov för en av regeringen författad framställning till stortinget som inbegriper krav på att bägge ländernas samlade krigsmakter ska kunna nyttjas fritt inom båda rikena. Samt att i en betydligt vidare mening tillerkänna konungen vetorätt i samtliga frågor som rör förhållandet mellan de två länderna. För tydlighetens skull är det denna motion som uppmanar till det faktiska beslutet om att översända skrivelsen med de ovan presenterade kraven på Norge.⁵¹ Motionen nummer 48 ger endast uttryck för motionärens mening, vilket redogjorts för ovan, utan att uppmana till ett faktiskt beslut i frågan om kraven som bör ställas på Norge.

---

⁵¹ Motioner i Första kammaren 1885: 50. *Angående framställning till Norges storting i fråga om Unionskonungens befäl öfver Norges krigsmakt m. m.* s. 2-3.

Diskussionsobjekt

Som redogjorts för ovan bygger denna motion nummer 50 på det som framförts i den andra delen av ovan refererade motion nummer 48. Diskussionsobjektet i motionen är den skrivelse som Nyström föreslagit, vänligen se referat ovan. Denna skrivelse sätts i ett vidare sammanhang om hur Sverige på bästa sätt ska kunna tillgodose sina försvarspolitiska behov.

Diskussionsaktör

För denna motion är Nyström också ensam författare. Vänligen se resonemang kopplat till motion nummer 48 ovan.

Argument

Som framkommer av referatet ovan beskrivs det norska militära biståndet till Sverige vid behov som något centralt för att kunna bedöma och organisera det svenska försvaret. För att detta ska låta sig göras på ett så effektivt sätt som möjligt krävs det klarhet gällande det norska militära biståndet i händelse av en krigssituation. Det finns behov av att närmare känna till formerna och storleken på detta bistånd för att kunna utarbeta adekvata planer på svensk sida. Liksom i det förda resonemanget om Nyströms ovan nämnda motion går det att avläsa ett kritiskt förhållningssätt till Norge, även om det inte kommuniceras i klartext. En i alla avseenden tämligen okontroversiell observation torde vara att förekomsten av de frågetecken angående biståndet som ges uttryck för signalerar ett missnöje med tingens nuvarande ordning.

2.6 N:o 6, Första kammarens tredje tillfälliga utskott, 1885 års riksdag

2.6.1 Referat

Utskottets utlåtande behandlar den ovan nämnda motionen nummer 50 författad av Johan Erik Nyström.⁵² Utskottet menar att motionen inte bör föranleda några åtgärder från riksdagens sida och avslår motionen. Det är framför allt formerna för Nyströms förslag som föranleder utskottets avslag. En ensidigt dikterande framställning från den svenska regeringen till det norska stortinget anses inte vara en realistisk väg för att åstadkomma något av motionen önskar åstadkomma. I utlåtandet lyfts fram att det som motionen föreslår inte bara kräver ändring av den norska grundlagen utan även av den svenska regeringsformen och den så kallade riksakten. Dessutom hävdas det att motionen sammanblandar skilda delar av unionspolitiken. Det framhålls att frågan om konungsligt överbefäl inte hör samman med samarbete mellan de två länderna i en krigssituation. Dock ställer sig utskottet principiellt bakom en tydligare reglering av förhållandet mellan Sverige och Norge, också när det gäller försvaret.⁵³

Diskussionsobjekt

Detta rör sig om ett utskottsbetänkande som behandlar Johan Erik Nyströms inlämnade motion nummer 50. Betänkandet behandlar de åsikter om unionen som Nyström givit uttryck för och de åtgärder som han föreslagit.

Diskussionsaktör

Första kammarens tredje tillfälliga utskott ses som en sammansatt aktör.

---

⁵² Första kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 3) Utlåtande. *Första Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt fråga om ordnandet af vissa unionella förhållanden mellan Sverige och Norge.* s. 1.

⁵³ Första kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 3) Utlåtande. *Första Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt fråga om ordnandet af vissa unionella förhållanden mellan Sverige och Norge.* s. 2.

Argument

Som refererats till ovan anser inte utskottet att motionen bör föranleda någon åtgärd av riksdagen. Formerna för det som föreslås i motionen bedöms som sagt inte vara en framkomlig väg. Samt att det i motionen sker en sammanblandning av olika aspekter av unionsfrågan. Kärnan i utskottets argumentation både när det gäller det obehindrade nyttjandet av de bägge staternas krigsmakter samt ett stärkt kungligt veto i unionella frågor är de begränsningar som ländernas suveränitet innebär. Att det såväl i Norge som i Sverige finns konstitutionella ramverk som behöver ändras för att kunna tillgodose motionens förslag.

Det är möjligt att hävda att de argument som framförs till stöd för utskottets avslag är av den natur som utgör grunden för Nyströms kritik. Den isärhållande mentaliteten, åtminstone i frågan om försvaret, kan ses som en konsekvens av det faktum att det ändå handlar om två suveräna stater. Måhända är det rimligt att anta att det är framför allt den norska suveräniteten som ur Nyströms perspektiv framstår som mest klandervärd.

2.7 N:o 54, Protokoll andra kammaren, 1885 års riksdag

2.7.1 Aktuell talare

Liss Olof Larsson föddes i Leksand 1838 och avled där 1896. Larsson var verksam som lantbrukare och satt såväl i riksdagens första som andra kammare under olika perioder. Under den tidsperiod som är aktuell för denna studie representerade Larsson skilda distrikt i Kopparbergs län i andra kammaren. Under perioden 1885-87 var han vice talman i andra kammaren. I sitt riksdagsarbete var Liss Olof Larsson framför allt inriktad på att förbättra böndernas villkor och stärka jordbrukets ställning, att begränsa de statliga utgifterna och skuldsättningen i utlandet samt rikets alkoholpolitik med målet att öka nykterheten. Under den för undersökningen aktuella perioden var Larsson aktiv inom Lantmannapartiet i andra kammaren.⁵⁴

2.7.2 Referat

I en debatt om införandet av en ny värnpliktslag nämns även den pågående försvarsdebatten i Norge. Uttalandet om Norge görs av andra kammarens vice talman L. O. Larsson och används som påtryckning för att kammaren ska godkänna det föreliggande förslaget. Larsson lyfter att det samtidigt med den svenska debatten pågår en likartad diskussion i Norge om försvarets organisation. Han menar att man i Sverige bör ta intryck av det norska förslaget som utsträcker värnplikten till en övningstid på mellan 114 och 166 dagar fördelade över flera år, i kontrast till det aktuella svenska förslaget om en övningstid på 42 dagar. Vice talmannen hävdar i sitt anförande att det norska förslaget inte mött nämnvärt motstånd. I anförandet ställs även frågan om det norska folket genom dessa nya bestämmelser uttryckt en större kärlek till sitt fädernesland än vad svenska folkets representanter är villiga att göra. Larsson frågar sig om Norge är ett land så pass mycket mer värt att försvara än vad Sverige är, vice talmannen är förstas inte av denna uppfattning och kommer därför att rösta för bifall till det framlagda förslaget. För att ytterligare befästa sin ståndpunkt framför Larsson även Norges parlamentariska styrelse som ett bevis för den norska

⁵⁴ Svenskt porträttarkiv. *Liss Olof Larsson*. (2019-03-21). <https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAlnmUAAAAABfQ1A>. (Hämtad: 2025-01-04).

patriotismen och viljan att värna sin nationella frihet. I Norge är det, enligt Larsson, inte möjligt att hänvisa till illvillighet hos en övre kammare i parlamentet eller en illa stämd regering. De norska förslagen är ett genuint uttryck för den folkliga viljan. Detta resonemang mynnar ut i att den nu föreslagna svenska övningstiden för beväringar på 42 dagar borde ses som ett tämligen naturligt och icke-kontroversiellt steg.⁵⁵

Diskussionsobjekt

Den aktuella diskussionen behandlar som ovan nämnts förslaget till ett nytt värnpliktslag. I detta sammanhang lyfts Norge och den pågående norska försvarsdebatten, om bland annat värnplikt, fram som ett föredöme. Vilket får betraktas som ett avvikande omdöme om den andra unionsstaten ur försvarspolitisk synpunkt.

Diskussionsaktör

Det refererade inlägget framförs som redogjorts för ovan av kammarens vice talman Liss Olof Larsson. Uttalandet om Norge kan måhända till huvuddel tolkas in i en allmänt positiv inställning till värnplikt. Att det rör sig om Norge är måhända av sekundär betydelse, det primära kan antas vara Lantmannapartiets inställning i värnpliktsfrågan och det goda exempel som Norge ansågs utgöra i frågan.

Argument

Argumentationen slår framför allt an nationalistiska grundtoner. Retoriska frågor om fosterlandskärlek och hur den antyds vara starkare i Norge än i Sverige, utifrån den längre föreslagna övningstiden för de värnpliktiga. Som refererats till ovan frågar Larsson sig om Norge är ett land som är så pass mycket mer värt att försvara än vad Sverige är. Den nationalistiska argumentationen är ett gott redskap i frågan värnplikt och övningstidens längd. Debatten och det specifika inlägget som sådant har som

---

⁵⁵ Riksdagens protokoll - Andra kammaren 1885: 54. *Lördagen den 9 maj*. s. 1 ; riksdagens protokoll - Andra kammaren 1885: 54. *Lördagen den 9 maj*. s. 20-1.

framgår inte någon direkt bäring på frågan om unionen mellan Sverige och Norge eller ett samlat unionellt försvar.

2.8 N:o 28, Protokoll första kammaren, 1886 års riksdag

2.8.1 Aktuella talare

2.8.1.1 Henric Gahn

Henric Gahn föddes år 1820 i Örebro och avled 1901 i Stockholm. Han var verksam som bruksägare och disponent. Gahn var ledamot för Kopparbergs län i riksdagens första kammare under åren 1874-92. Under åren 1885-87 var han ledamot i konstitutionsutskottet, vars arbete han i ovan nämnda debatt kritiserade.⁵⁶

2.8.1.2 Oscar Magnus Björnstjerna

Oscar Magnus Björnstjerna föddes 1819 i Stockholm och avled i samma stad 1905. Han var verksam vid Kungl. Hovstaterna, inom utrikesförvaltningen och som militär. Under åren 1872-80 var han utrikesminister och satt i första kammaren åren 1874-1901 som representant för Stockholm. Björnstjerna var mycket engagerad i handelspolitik och i försvarsfrågor.⁵⁷

2.8.1.3 Charles Dickson

Charles Dickson föddes 1814 i Göteborg och avled i Stockholm år 1902. Han var verksam som läkare och inom socialt arbete, men stammade från en välkänd familj av handelsmän. Han satt omväxlande i riksdagens första och andra kammare, under åren 1886-95 satt Dickson i första kammaren. Det saknas uppgifter om officiell partipolitisk tillhörighet, men Dickson intog allmänt en liberal profil.⁵⁸

---

⁵⁶ Svenskt porträttarkiv. *Henric Gahn*. (2023-02-21).

<https://portrattarkiv.se/details/1ha4xkDj-uAAAAAAAAADCw>. (Hämtad: 2025-01-05).

⁵⁷ G. Jacobson, Riksarkivet. *Oscar Magnus F Björnstjerna*.

<https://sok.riksarkivet.se/sbl/mobil/Artikel/18341>. (Hämtad: 2025-01-05).

⁵⁸ W. Carlgren, Riksarkivet. *Charles Dickson*. (2018-06-26).

<https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=17512>. (Hämtad: 2025-01-05).

2.8.2 Referat

Den övergripande frågan för den förda debatten är riksdagens konstitutionsutskott granskning av statsrådets (regeringen) protokoll. En punkt som lyfts fram i debatten, som också avviker från det som utskottet kommit fram till, är regeringens hantering av frågan om de så kallade ministeriella målens behandling. Den initiala kritiken som framförs är delvis riktad mot utskottet som inte sade sig ha något att anmärka på regeringens hantering av frågan. Dessutom riktas det kritik mot de faktiska sakförhållandena sedan de undersökta protokollen kommit riksdagen till handa. Denna dubbla kritik framförs av ledamoten Gahn som menar att de förändringar som redogjorts för ovan, se även fotnot 41, inte är till nytta för Sverige. Enligt Gahn är detta ett symptom på den alltför omfattande undfallenheten mot Norge som rått alltför länge i Sverige.⁵⁹ Detta mer allmänt hållna anförande följs av ett längre inlägg av ledamoten Björnstjerna som slår an såväl ett tillmötesgående som konfrontativt tonläge gentemot Norge. Tillmötesgåendet motiveras med en vilja att värna ett gott förhållande mellan de två brödrafolken och det därför krävs förståelse och acceptans för förändringskrav, även om dessa saknar grund i de ursprungliga traktaten.⁶⁰ Dock ställer Björnstjerna de norska kraven på tilltagande likställighet mot en uppmaning till den svenska regeringen att i framtiden kräva lika skyldigheter mot lika rättigheter i kontakten med sina norska motsvarigheter. I detta resonemang inträder unionens försvarspolitiska aspekter. I anförandet hänvisas till §25 i den norska grundlagen som stipulerar att endast de norska så kallade linjetrupporna får nyttjas utanför Norges gränser. Dessutom påtalas det faktum att stortinget under 1885 beslutat om att sänka linjetrupporna numerär, och därmed minskat sitt reella bidrag till ett samlat försvar.⁶¹ I samklang med vad som framförs av Björnstjerna instämmer ledamot Dickson i tesen lika skyldigheter och lika rättigheter. Även i detta anförande är det det opålitliga norska bidraget till ett gemensamt försvar som är grunden till betänkligheterna. Dickson hänvisar liksom Björnstjerna till bestämmelserna i den norska grundlagens § 25 och önskar själv se tydligare bestämmelser för ett unionellt försvar.⁶²

⁵⁹ Riksdagens protokoll - Första kammaren 1886: 28. *Onsdagen den 14 april e. m.* s. 1-2.

⁶⁰ Riksdagens protokoll - Första kammaren 1886: 28. *Onsdagen den 14 april e. m.* s. 2-3.

⁶¹ Riksdagens protokoll - Första kammaren 1886: 28. *Onsdagen den 14 april e. m.* s. 6.

⁶² Riksdagens protokoll - Första kammaren 1886: 28. *Onsdagen den 14 april e. m.* s. 9.

Diskussionsobjekt

Diskussionen utgår som ovan nämnts från konstitutionsutskottets granskning av regeringsarbetet. Den kritik mot regeringen som föranleder ovan refererade debatt har, som framkommer, ingen direkt bäring på unionens försvarspolitiska aspekter. Likväl leder frågan om utrikespolitisk likställighet mellan Norge och Sverige till en diskussion om fördelning av rättigheter och skyldigheter. En diskussion som i högsta grad involverar militära aspekter.

Diskussionsaktör

Ett utmärkande karaktärsdrag hos de tre aktuella talarna Gahn, Björnstjerna och Dickson är deras högre sociala ställning i förhållande till de upphovsmän som stått bakom övriga refererade debattinlägg. Samtliga av dessa tre ledamöter företräder en tydlig linje gentemot Norge med ledamöterna Björnstjerna och Dickson som kraftiga kritiker av den norska försvarspolitiken. Även ledamoten Gahn uttrycker kritik men är som redogjorts för ovan framför allt inriktad på den svenska regeringen och dess hantering av de norska kraven på utrikespolitisk likställighet.

Argument

Kärnan i argumentationen tar sin utgångspunkt i konceptet om lika rättigheter och lika skyldigheter. Det är inte acceptabelt att Norge tillerkänns ett större utrikespolitiskt inflytande genom att förändra hur diplomatiska ärenden hanteras och bereds. Eftersom landets bidrag till det gemensamma försvaret av unionens territorium bedöms undermåligt anses det inte vara rimligt att gå de norska kraven till mötes. Det görs som sagt ett nummer av de ytterligare begränsningarna och minskningar av det norska bidraget som Stortinget fattat beslut om under 1885. Den mer hoppfulla ton om behov och möjligheter till ett mer fungerande militärt samarbete som framträder i ett flertal av de ovan nämnda inläggen återfinns inte i dessa ledamöters uttalanden.

Kritiken är mer konkret och tydligare formulerad, den är inte dold bakom uttryckta förhoppningar och målsättningar.

2.9 N:o 34, Protokoll andra kammaren, 1886 års riksdag

2.9.1 Aktuell talare

Abraham Rundbäck föddes i Barnarp 1827 och avled i Växjö 1893. Han verksam som lektor och folkskoleinspektör. Under åren 1879-87 representerade Rundbäck distriktet Växjö, Eksjö, Vimmerby och Borgholm i riksdagens andra kammare. I sitt riksdagsarbete ägnade sig Rundbäck framför allt åt utbildningsfrågor, men även till del åt försvarspolitiken. Han var i riksdagen verksam i olika omgångar inom skilda partipolitiska grupperingar. Under den för undersökningen aktuella perioden var Rundbäck anhängare av den grupp som gick under benämningen Nya Centern.⁶³

2.9.2 Referat

Debatten behandlar, liksom ovan beskrivna debatt i första kammaren, konstitutionsutskottets granskning av statsrådets protokoll. Liksom i första kammaren är det frågan om de så kallade ministeriella målens behandling som givit upphov till kritik.⁶⁴ Ledamoten Rundbäck säger sig önska vilja gå djupare in på förhållandena inom unionen och se på frågan mer allmänt än utifrån den föreliggande granskningen från konstitutionsutskottet. Rundbäck uttrycker till en början glädje över möjligheten att på detta sätt debattera aspekter av unionen. Att riksdagen ges möjlighet att uttala sin mening i unionella frågor är enligt Rundbäck något som är unikt. Ledamoten underkänner unionens hela konstruktion i sitt anförande och menar att föreningen mellan Sverige och Norge är ett hastverk genomfört för att kunna presenteras vid Wienkongressen.⁶⁵ Rundbäck menar att vid en skärskådning av vad föreningen mellan de två staterna innebär i praktiken är likställigheten staterna emellan mycket

---

⁶³ Svenskt porträttarkiv. *Abraham Rundbäck*. (2023-02-21).

<https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAlnmUAAAAAABfOyg>. (Hämtad: 2025-01-06).

⁶⁴ Riksdagens protokoll - Andra kammaren 1886: 34. *Tisdagen den 6 april - Onsdagen den 7 april*. s. 5-6.

⁶⁵ Riksdagens protokoll - Andra kammaren 1886: 34. *Tisdagen den 6 april - Onsdagen den 7 april*. s. 10-1.

begränsad. Som uttryck för denna bristande förening tar Rundbäck upp den upplevda skyldigheten de två länderna har att komma till varandras försvar vid yttre hot. Medan Sverige, enligt ledamotens anförande, ovillkorligt ställt hela sin samlade försvarsförmåga till unionens förfogande. Norge å andra sidan lämnar endast sin flotta och den så kallade linjearmén till operationer utanför det egna landet. Rundbäck hänvisar till att stortinget har rätt att begränsa dessa delar av den norska försvarsmaktens operationer. Dessutom påtalas det faktum att stortinget, som tidigare nämnts, under 1885 fattat beslut som inneburit en minskning av linjearméns storlek och genom justeringar i bestämmelser för övningar på sikt försämrat deras förmåga.⁶⁶

Diskussionsobjekt

Ämnet för debatten är som redogjorts för ovan konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen. Liksom i riksdagens första kammare är det framför allt regeringens hantering av Norges krav på en stärkt utrikespolitisk ställning som ger upphov till kritik. Det kan än en gång konstateras att unionens försvarspolitiska aspekter inte utgör en huvudfråga i debatten. Försvarsperspektivet lyfts in genom vidare unionspolitiska uttalanden.

Diskussionsaktör

Ledamoten Rundbäck uttrycker mycket omfattande och kraftig kritik mot allt vad unionen heter i sitt inlägg. Rundbäck missnöje med allt från riksdagens begränsade insyn i de angelägenheter som rör unionen till det norska förhållningssättet är mycket framträdande och tydligt.

Argument

Nya Centerns försvarsvänlighet kan skönjas bakom motståndet mot den norska försvarspolitiken i allmänheten. Samt motståndet mot värnplikt i påståendet om den försämrade krigsdugligheten i norska förband. Den försvarspolitiska argumentation som förs av Rundbäck går ut på att detta område är ett av de tydligaste exemplen på

---

⁶⁶ Riksdagens protokoll - Andra kammaren 1886: 34. *Tisdagen den 6 april - Onsdagen den 7 april*. s. 13.

unionens ofullständiga konstruktion. I sitt inlägg trycker han på det centrala i att de två unionsstaterna ska kunna lita till varandras fulla militära stöd i händelse av ett yttre hot. Att så inte bedöms vara fallet föranleder Rundbäck att underkänna unionens substans och syfte, så länge dessa obalanser i förpliktelser kvarstår. Det kan konstateras att Rundbäck går längre än övriga riksdagsledamöter i sin kritik av unionen i allmänhet såväl som dess militära aspekter. Argumentationen kan inte sägas vara besjälad av särdeles mycket hopp för att förhållandena ska förbättras i framtiden.

2.10 Resultatdiskussion

Vad som initialt framträder av systematiseringen av innehållet i de inlägg som debattörer och motionärer gör är att de försvarspolitiska aspekterna av unionen mellan Sverige och Norge inte utgör en primär fråga under undersökningsperioden. Det gemensamma unionella försvaret utgör inte diskussionsobjekt i någon del av materialet. Däremot är det ett frekvent tema när det gäller att påtala den ojämna fördelningen av skyldigheter mellan de två unionsstaterna. Det ligger nära till hands att ledamöter påtalar norska brister i uppfyllandet av de förpliktelser som anses åligga de bägge länderna när det gäller försvaret. Som argument att nyttja i diskussioner om andra unionella frågor. Eller som påtryckning i lägen där man anser att Norge ställer alltför långtgående krav på likställighet inom till exempel den utrikespolitiska sfären. Där en utifrån materialet sammanhängande bild kan sägas vara att intrycket är att Norges krav inte korresponderar särdeles väl med det som landet erbjuder som motprestation.

Utifrån studiens övergripande frågeställning, som här återupprepas som påminnelse för läsaren:

- På vilket sätt diskuterades ett gemensamt unionsförsvar i den vidare unions- och försvarspolitiska debatten i Sveriges riksdag under åren 1885-87?

Är det möjligt att konstatera att under den aktuella tidsperioden går det inte att hävda att frågan om ett gemensamt unionsförsvar utgör en så att säga egen fråga i den svenska riksdagsdebatten. Det som däremot kan sägas är att dess främsta

karaktäristiska är som bihang till andra frågor som berör förhållanden inom unionen och dess vidare utveckling. Detta resonemang leder in studiens första forskningsfråga, det vill säga:

- I vilken utsträckning utgjorde försvarsfrågan en egen politisk fråga i den unionspolitiska diskussionen i riksdagen?

I korthet är det en i det närmaste obefintlig utsträckning, vilket framträder ovan. I detta sammanhang skall dock konstateras att frågan absolut inte framstår som oväsentlig. Det frekventa nyttjandet av kontrasten mellan Sveriges försvarspolitiska generositet i förhållande till Norge gentemot detta lands restriktiva hållning tyder på att det är en fråga som bedöms vara viktig. En potentiell förklaring till att denna fråga om det samlade försvaret inte utgör en stor egen fråga i debatten är det faktum att grundinställningen är likartad. Även om graden av kritik är olika stark från skilda riksdagsledamöter är åsikten att det krävs mer av ett gemensamt försvar allomfattande. I detta, som nämnts ovan, sticker vice talman Liss Olof Larssons i andra kammaren gjorda uttalande under 1885 års riksdag ut. Larsson lyfter i sitt anförande fram Norge som ett försvarspolitiskt föredöme och det bör återupprepas att vice talmannens anförande saknar bäring på frågan om ett gemensamt unionsförsvar. Förklaringen till Larssons positiva inställning kan måhända, som redogjorts för ovan, härledas till dennes positiva inställning till ett värnpliktssystem i förhållande till det svenska i huvudsak indelta systemet.

Utifrån det som framträder av ovan förda resonemang och utifrån studiens andra forskningsfråga, det vill säga:

- Hur omfattande är viljan att åstadkomma ett gemensamt unionsförsvar utifrån det som framförs i riksdagen?

Är det möjligt att hävda att viljan till ett gemensamt försvar av unionens samlade territorium får beskrivas som stor bland svenska riksdagsledamöter. Det ses genomgående som ett verktyg för att kunna hantera den rådande strategiska situationen i Skandinavien med upplevt hot från Ryssland. Därutöver framställs det

även som ett sätt för att någon mening kunna fullborda unionen mellan de två länderna. Åtminstone bidra till att knyta unionsbanden betydligt starkare och bidra till att mera jämbördigt fördela de pålagor som försvaret av Skandinavien innebar. En observation som även för in en delvis annorlunda aspekt i värderandet av riksdagsledamöternas vilja till ett gemensamt unionellt försvar är social ställning. Den kraftigaste kritiken mot det norska bidraget till det gemensamma försvaret kommer i regel från ledamöter som kan kategoriseras som hemmahörande i högre sociala skikt. Ett klart exempel på detta är ledamöterna Björnstjerna, Dickson och Gahn. Dessa tre ledamöter får samtliga utifrån familjetillhörighet, yrkesverksamhet och sin plats i första kammaren ses som tillhörande ett högre socialt skikt än en genomsnittlig riksdagsledamot. Det krävs en stark ställning i samhället för att kunna inträda i den utnämnda första kammaren. Vidare kräver även en plats i första kammaren ekonomisk styrka för att kunna finansiera sin politiska karriär och sitt uppehälle under den tid riksdagen är samlad. Alternativet är att ta emot pengar från en mecenat som finansierar riksdagsledamoten. Dock framstår inte detta som särskilt troligt alternativ utifrån de ovan givna presentationerna av de tre riksdagsledamöterna.

En observation av såväl semantisk som allianspolitisk natur är att de utsagor som nämner ett gemensamt unionellt försvar i regel beskriver något som inte existerar. Med detta avses att det som beskrivs är ett försvar som inte behöver hantera de begränsningar som är en realitet i debatterandets stund. Detta går att sammanföra Rothsteins resonemang om alliansens natur och de tre grundläggande frågorna som är avgörande för dess ingående. Den första frågan är i någon mån besvarad i och med att unionen är ingången och bedöms vara av vikt ur ett svenskt perspektiv. När det gäller de övriga två frågorna, det vill säga vilka fördelar olika alliansformer innebär samt vilken form som slutligen bör eftersträvas, går det att skönja missnöje från ett svenskt riksdagsperspektiv. Den begränsade form av möjlighet till samverkan mellan de två länderna som utgör en realitet är något som ledamöterna motsätter sig, särskilt det faktum att Norge unilateralt kan kontrollera sitt bidrag till det gemensamma försvaret. Det framträder en tydlig vilja till mer av ett sammansatt försvar, att detta är önskvärt ur såväl ett strategiskt perspektiv som ett rättviseperspektiv. Den slutsats som kan dras från detta är att den unionella försvarsdiskussionen i Sveriges riksdag förs i termer av unionssamarbetet som en ofullkomlig allians med betydande inneboende svårigheter.

En potentiell diskrepans mellan Rothsteins resonemang om småstater och den verklighet som studien undersöker utgörs av det ryska hotets påverkan. Rothstein hävdar att en småstat inte genomgående eftersöker inflytande och möjlighet till påverkan hos en potentiell allierad. Taget på orden får denna rothsteinska utsaga sägas fånga samarbetet mellan de två småstaterna Sverige och Norge på ett gott sätt. Däremot om man för in det upplevda ryska strategiska hotet i systemet resulterar det i frågan om samarbetet med Norge kan anses räcka för att hantera detta hot. Att det i någon mening framställs så kan måhända förklaras av det faktum att samarbetet med Norge anses vara så ofullständigt att det finns en stor inneboende utvecklingspotential. Därmed finns det betydligt mer att hämta inom denna redan existerande förening för att kunna hantera det uppfattade ryska hotet.

3. Avslutning

Vad som avslutande kan sägas är att det tydligt framkommer att mellanstatligt militärt samarbete och alliansbyggande är komplicerad materia. Detta framkommer dels av analysen av den förda svenska riksdagsdebatten i sin egen rätt. Men även vid jämförelse med och i relation till teman som tas upp i avsnittet tidigare forskning. De skilda svenska och norska synsätten blir tydliga vid en jämförelse av det som framkommer i den svenska debatten och de beslut som under 1880-talet fattas i Norge. Utifrån Rothsteins resonemang om småstatens unika allianskriterium kan det dock finnas en förklaring. Medan unionen i svensk debatt framställs som ett sätt att hantera ett yttre hot framstår det i Norge som att detta uppfattas vara av en mer ringa betydelse. Enligt Rothsteins resonemang är inte alltid inflytande det som avgör en mindre stats val av allierade.

En slutsats som kan dras i relation till det ursprungligen formulerade problemet och studiens syfte är att frågan om ett gemensamt unionsförsvar i riksdagen diskuteras på ett felaktigt sätt. Åtminstone utifrån perspektivet att möjliggöra ett djupare samarbete, vilket som ovan konstaterats verkar vara en allomfattande åsikt, genom att närma sig de norska utgångspunkterna och förstå dessa. En förklaring till att det svenska resonemanget skiljer sig så pass mycket från det norska kan måhända ställas i relation till det som framkommit i avsnittet för tidigare forskning. I Gunnar Åselius doktorsavhandling konstateras att Ryssland under 1800-talets sista decennier ansågs utgöra ett existentiellt hot mot Sveriges självständighet. Denna hotbild verkade tillsammans med en svensk självbild som rimligen ledde fram till slutsatsen att Sverige var i behov av unionssamarbetet för att kunna hantera detta hot. Utifrån det som redogjorts för ovan beträffande unionens tillkomst är det rimligt att hävda att den norska bilden av Sverige inte genomgående kan antas ha varit positiv. Trots det som presenteras i Nils Ivar Agøys arbete *For konge og fedreland? - Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905* om överlappande hotbilder mellan Sverige och Norge när det gäller Ryssland finns rimliga förklaringar till norsk skepsis mot ett närmare samarbete med Sverige gällande försvarspolitiken.

Vad som även framträder i relation till Stig Hadenius doktorsavhandling är att den sammanlänkning av olika politiska frågor med varandra som han diskuterar också framträder i denna studie av försvarsdebatten. Liknande det sammanförande av unionspolitiken med handelspolitiken som Hadenius diskuterar framträder i denna studie en tydlig sammankoppling av bidraget till det gemensamma försvaret och den utrikespolitiska likställigheten. Bidraget till och organiserandet av ett samlat unionsförsvar utgör inte i sig själv en politisk fråga, men som argument och påtryckning är den effektiv. Det används som den främsta symbolen för att skyldigheterna inte är jämnt fördelade mellan de två staterna. En part, Sverige, framställs som försvarspolitiskt generös och som villig att värna hela Skandinavien frihet. Medan Norge framställs som en kravställare som ställer långtgående krav på likställighet och ökat inflytande utan att leva upp till sina underförstådda skyldigheter.

En observation som ligger nära till hands att göra är att den svenska bilden av unionen framstår som mycket olik den norska, åtminstone utifrån den svenska riksdagens perspektiv. Detta kan återknytas till det som redogjorts för i den historiska bakgrunden till unionens uppkomst. Eftersom det rör sig om en förhållandevis löst sammanhållen förening mellan två i det närmaste helt självständiga stater är det svårt intuitivt se framför sig att ett gemensamt försvar av den sort som verkar eftersträvas i Sveriges riksdag skulle kunna förverkligas. En förklaring till den diskrepans kan antas vara den svenska viljan att se unionen med Norge som en kompensation för den förlorade riksdelen Finland. Men att unionens konstruktion inte gör det möjligt att fullt ut kompensera för denna förlust och detta är något som svenska riksdagsledamöter inte är villiga att inse. Denna typ av tankemönster framkommer på ett tydligt sätt i riksdagsledamot Abraham Rundbäcks debattinlägg som refererats ovan. Hans underkännande av unionens konstruktion, substans och värde kan klart härledas till tankegångar av detta slag.

Vad som i vart fall är oomtvistligt är att det finns ett starkt svenskt missnöje med Norges bidrag till det gemensamma unionsförsvaret. Men att många svenska åsiktsyttringar i riksdagen framför allt utgörs av ensidiga krav riktade mot Norge och inte alltid fullt ut tar unionens realiteter i beaktande. Det sistnämnda framkommer tydligt av den utskottsbehandling från första kammarens tredje tillfälliga utskott som

refererats till ovan. Principen om ett gemensamt försvar av unionen är positiv men det finns betydande praktiska hinder som förhindrar ett praktiskt genomförande.

3.1 Vidare forskning

Den diskussion som förs i studiens materialavsnitt är en god utgångspunkt för en utläggning om möjligheter till vidare forskning. Som redogörs för i sagda avsnitt utgör denna studies begränsning till enbart delar av riksdagstrycket att andra perspektiv lämnas utforskade. Ett som sagt tämligen enkelt sätt att vidare utforska frågan om den unionella försvarsdebattens beskaffenhet är att antingen studera annat material än vad denna studie har studerat. Alternativt att komplettera riksdagsmaterial med annat material för att kontrastera och kunna analysera en vidare samhällsdebatt. Material som ligger nära till hands är som sagt att undersöka tidningsmaterial eller andra tidskrifter. Privat korrespondens mellan nyckelaktörer eller dagboksanteckningar.

Ytterligare en väg som är möjlig för att komplettera och öka förståelsen är att nyttja norska källor. Det är fullt tänkbart att vända på denna studies syfte och frågeställning och studera hur den norska samhällsdebatten i vid mening såg ut. Det vill säga utgå från det vidare urval av material som givits exempel på här ovan. Även handlingar från det norska stortinget skulle kunna tänkas vara av framtida intresse. Att göra en motsvarande studie av de norska parlamentariska debatterna för att belysa hur norska parlamentariker uppfattade Sveriges försvarspolitiska garantier gentemot Norge vore också värdefullt. För att se om norska politiker uppfattar den svenska försvarspolitiska generositeten på samma sätt som sina svenska kollegor i riksdagens bägge kammare. Studier av denna typ skulle vara mycket intressanta och skulle ha en betydande kompletterande funktion.

4. Käll- och litteraturförteckning

4.1 Tryckt material

Motion 1885: 19 - Första kammaren. *Angående vissa medels afsättande till en fond för landets försvar.*

Motion 1885: 48 - Första kammaren. *Angående grundskatternas aflyftande.*

Motion 1885: 50 - Första kammaren. *Angående framställning till Norges storting i fråga om Unionskonungens befäl öfver Norges krigsmakt m. m..*

Riksdagens protokoll 1885: 54 - Andra kammaren. *Lördagen den 9 maj.*

Riksdagens protokoll 1886: 34 - Andra kammaren. *Tisdagen den 6 april - Onsdagen den 7 april.*

Riksdagens protokoll 1886: 28 - Första kammaren. *Onsdagen den 14 april e. m..*

Utlåtande 1885: 06 - Första kammarens tredje tillfälliga utskott. *Första Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt fråga om ordnandet af vissa unionella förhållanden mellan Sverige och Norge.*

Utlåtande 1885: 06 - Första kammarens tredje tillfälliga utskott. *Första Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt fråga om ordnandet af vissa unionella förhållanden mellan Sverige och Norge.*

4.2 Litteratur och digitalt material

Agøy, N. I. *For konge og fedreland? - Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905*. (Den norske historiske forening, 2001)

Arstad, K. P. L. *Militære perspektiver på unionen mellom Norge og Sverige 1814-1905*. (Forsvarsmuseet, 2007)

Boréus, K., Bergström, G. (red.). *Textens mening och makt - metodbok i samhällsvetenskaplig text-och diskursanalys*. (4 uppl.). (Studentlitteratur, 2018).

Carlgren, W. Riksarkivet. *Charles Dickson*. (2018-06-26).

<https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=17512>. (Hämtad: 2025-01-05).

Förhammar, S. *Abraham Rundbäck*. Riksarkivet.

<https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=7026>. (Hämtad: 2025-01-11).

Hadenius, S. *Fosterländsk unionspolitik - Majoritetspartiet, regeringen och unionsfrågan 1888-1899*. Doktorsavhandling. (Uppsala universitet, 1964).

<https://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A330088&dswid=-5202>.

Jacobson, G. Riksarkivet. *Oscar Magnus F Björnstjerna*.

<https://sok.riksarkivet.se/sbl/mobil/Artikel/18341>. (Hämtad: 2025-01-05).

Ohlsson, P. T. *Svensk politik*. (2 uppl.). (Historiska Media, 2018)

Petersson, M. *“Brödrafolkens väl” - svensk-norska säkerhetspolitiska relationer 1949-1969*. Doktorsavhandling. (Stockholms universitet, 2003).

https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?faces-redirect=true&aq2=%5B%5B%5D%5D&af=%5B%5D&searchType=SIMPLE&sortOrder2=title_sort_asc&query=&language=sv&pid=diva2%3A1079869&aq=%5B%5B%5D%5D&sf=all&aqe=%5B%5D&sortOrder=author_sort_asc&onlyFullText=false&noOfRows=50&dswid=8471

Rothstein, R. L. *Alliances and Small Powers*. (Columbia University Press, 1968).

Sundbärg, G. *Sveriges land och folk*. (Kungliga Statistiska centralbyrån, 1901).

Svenskt porträttgalleri. *Frithiof Cawallin*. (2019-04-12).

<https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAInmUAAAAAABgflA>. (Hämtad 2025-01-02).

Svenskt porträttgalleri. *Johan Erik Nyström*.
(2019-09-08). <https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAlnmUAAAAAACcZ2Q>.
(Hämtad 2025-01-02).

Svenskt porträttarkiv. *Liss Olof Larsson*. (2019-03-21).
<https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAlnmUAAAAAABfQ1A>. (Hämtad:
2025-01-04).

Svenskt porträttarkiv. *Henric Gahn*. (2023-02-21).
<https://portrattarkiv.se/details/1ha4xkDj-uAAAAAAAADCw>. (Hämtad:
2025-01-05).

Svenskt porträttarkiv. *Abraham Rundbäck*. (2023-02-21).
<https://portrattarkiv.se/details/sj9PGLAlnmUAAAAAABfQyg>. (Hämtad:
2025-01-06).

Thurén, T. *Källkritik*. (3 uppl.). (Liber, 2013)

Vedung, E. *Unionsdebatten 1905 - En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*. (Almqvist & Wiksell, 1971)

Åselius, G. *The "Russian menace" to Sweden - The belief system of a small power security elite in the age of imperialism*. Doktorsavhandling. (Stockholms universitet, 1994).
https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?faces-redirect=true&aq2=%5B%5B%5D%5D&af=%5B%5D&searchType=SIMPLE&query=&language=sv&pid=diva2%3A558602&aq=%5B%5B%5D%5D&sf=all&aqe=%5B%5D&sortOrder=author_sort_asc&onlyFullText=false&noOfRows=50&dswid=-525 .